

Friedrich Nietzsche, filozof al culturii, filolog, scriitor, una dintre personalitățile ilustre ale gândirii moderne din secolul al XIX-lea, s-a născut la 15 octombrie 1844 la Röcken, lângă Lützen, în Germania, într-o familie de pastori luterani. După studiile liceale la colegiul din Pforta urmează cursurile universităților din Bonn și Leipzig, mai întâi la facultatea de teologie, apoi la cea de filologie clasică, avându-l ca profesor pe cunoscutul Friedrich Wilhelm Ritschl. Distingându-se, încă din timpul studiilor, ca un strălucit cercetător, Nietzsche este propus de Ritschl pentru catedra de filologie clasică la Universitatea din Basel, pe post de profesor, post pe care-l ocupă în 1869. Din acea perioadă datează prietenia lui Nietzsche – el însuși muzician și compozitor – cu Richard Wagner, ale cărui personalitate și operă au avut asupra gândirii nietzscheene o influență substanțială. Decisiv a fost însă pentru această gândire contactul cu filozofia lui Schopenhauer. În 1872 apare *Nașterea tragediei din spiritul muzicii*, studiu de un deosebit ecou; între 1873–1876, *Considerații inactuale* – o culegere de studii și reflecții filozofice. Începând din 1876, starea sănătății sale se înrăutățește treptat, astfel încât, în 1879, renunță la postul de profesor, stabilindu-se alternativ în Elveția, la Sils-Maria pe valea Innului, în Italia și în sudul Franței, și consacându-se doar scrisului. Din 1878 datează *Omenesc, prea omenesc*, în 1881 apare *Aurora. Gânduri asupra prejudecăților morale*, în 1882, *Știința vioasă*, în 1883–1884, *Așa grăit-a Zarathustra*, în 1886, *Dincolo de bine și de rău*, în 1887, *Despre genealogia moralei*, precum și noi ediții ale lucrărilor anterioare. În 1889 apare *Amurgul idolilor*. În același an, Nietzsche, grav bolnav psihic, este internat în diferite clinici. După câteva intervale de remisiune, în care se ocupă de reeditări, de traduceri din operele sale și își continuă corespondența, se stinge din viață în 1900 la Weimar.

FRIEDRICH NIETZSCHE

AFORISME

Selecție a textelor
și traducere din germană de
AMELIA PAVEL

Redactor: Silviu Nicolae
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru
Corector: Ioana Vilcu

Tipărit la Livco Design

Friedrich Nietzsche
Werke in drei Bänden: Dritter Band

© HUMANITAS, 1992, 2022,
pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Nietzsche, Friedrich
Aforisme / Friedrich Nietzsche; trad. din germană de Amelia Pavel, –
București: Humanitas, 2022
ISBN 978-973-50-7377-0
I. Pavel, Amelia (trad.)
821.112.2

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

AFORISME POSTUME (Anii 1880)

Cel care se întreabă în ce fel categoria om ar putea fi înălțată la cel mai înalt nivel de strălucire și putere, acela va înțelege de îndată că trebuie să se plaseze în afara moralei: deoarece morala a fost, în esență, îndreptată în sens contrariu, spre frânarea sau anihilarea acelei minunate evoluții care era în curs. În fapt, o astfel de evoluție angajează o cantitate atât de enormă de oameni în slujba ei, încât o mișcare *inversă* nu poate fi decât prea firească: existențele mai debile, mai delicate, existențele mediocre sunt nevoite să se unească *împotriva* acelei aureole de viață și forță; în acest scop ele trebuie să-și dobândească o nouă prețuire de sine, care să le permită să condamne și, pe cât posibil, să distrugă viața la acel nivel suprem de plenitudine. O înclinare spre negarea vieții este deci proprie moralei, în măsura în care vrea să înfrângă acele tipuri de viață.

Interiorizarea omului. Ea provine din faptul că instincte puternice cărora, odată cu instaurarea

păcii și organizarea societății, li se interzice descărcarea exterioară caută – interiorizându-se – să devină inofensive aliindu-se cu imaginația. Nevoia de dușmănie, cruzime, răzbunare, violență „bate în retragere“, „face cale întoarsă“; în voința de cunoaștere există lăcomie și pofta de a cuceri; în artist se manifestă acea capacitate dispărută de disimulare și minciună; instinctele se transformă în demoni cu care începe lupta etc.

Fericirea nu este „o consecință a virtuții“ – ci cei mai puternici definesc *ca virtute propria lor stare de fericire*.

Acțiunile rele sunt ale celor puternici și virtuoși; cele netrebnice și josnice ale celor supuși.

Cel mai puternic dintre oameni, cel capabil de creație, ar trebui să fie și cel mai rău, în măsura în care impune tuturor oamenilor idealul lui în pofida tuturor idealurilor lor și-i recrează în imaginea sa. Rău înseamnă aici: dur, dureros, constrâns.

Oameni ca Napoleon trebuie să apară mereu, întărind credința în măreția individului; dar el însuși a fost corupt chiar de mijloacele pe care a trebuit să le folosească și și-a pierdut noblețea caracterului. Dacă ar fi fost în situația de a se impune unor altfel de oameni, ar fi putut folosi

altfel de mijloace; și n-ar fi fost deci *necesar* ca un Cezar să devină un netrebnic.

Un fapt, o operă vorbesc pentru fiecare epocă și pentru fiecare nou tip de om cu o *nouă* elocvență. Istoria spune mereu alte *adevăruri noi*.

Spre deosebire de animal, omul și-a cultivat o mulțime de instincte și impulsuri *opuse*: datorită acestei sinteze el este stăpânul pământului. Sistemele morale sunt expresia unor *ierarhii* limitate local în acest variat univers al instinctelor: astfel că omul nu piere din cauza contradicțiilor lor. Așadar, un instinct dominant poate avea un instinct contrariu slăbit, rafinat, devenit impuls, care va mijloci *atracția* pentru activitatea instinctului principal.

Omul cel mai valoros ar avea și cele mai variate instincte și, relativ vorbind, cele mai puternice, la limita suportabilului. Într-adevăr: acolo unde planta „om“ se dovedește puternică, întâlnești și instincte care acționează în *opoziție* reciprocă puternică (de ex. Shakespeare), dar domesticite.

Acest univers al perspectivei, univers destinat ochiului, pipăitului și auzului este cu totul fals în comparație cu unul destinat unui aparat senzorial mult mai rafinat. Inteligibilitatea acestui

univers, claritatea, practicabilitatea, frumusețea lui încep să *înceteze* atunci când *ne rafinăm* simțurile; tot astfel dispare frumusețea când cugetăm mai adânc la procesele istoriei; ordinea *finalității* este o iluzie. În sfârșit, cu cât privești ansamblul lucrurilor într-un mod mai superficial și mai grosolan, cu atât mai *valoros*, mai bine definit, mai frumos, mai semnificativ *apare* universul. Cu cât privești mai în adâncime, cu atât mai mult dispare aprecierea noastră – *lipsa de sens se apropie!* Noi am creat universul care are valoare! Recunoscând aceasta, recunoaștem și că cinstirea adevărului este *urmarea* unei *iluzii* și că, mai mult decât acest adevăr, se cuvine să prețuim forța formativă, simplificatoare, creatoare, inventivă.

„Totul este fals! Totul este permis!“

Abia odată cu o anume tocire a privirii, cu dorința de simplitate se instalează frumosul, „valoarea“; în fond este vorba aici de *un nu știu ce*.

„Simțul adevărului“, atunci când este *respinsă* moralitatea poruncii „să nu minți“, trebuie să se legitimizeze în fața altui for – ca mijloc de conservare a omului, ca *voință de putere*.

La fel și dragostea noastră pentru frumos: și ea este *voință formativă*. Cele două simțuri stau alături, simțul realului este mijlocul de a lua în

mână puterea, de a structura lucrurile după placul nostru. Plăcerea de a da formă și a reforma – o plăcere ancestrală! Putem *înțelege* numai o lume pe care noi singuri am *făcut-o*.

Capitole *alterate* datorită abuzului practicat cu ele de biserică:

1) *asceza*: de-abia dacă mai ai curajul să-i scoți la lumină utilitatea firească, prezența ei indispensabilă în slujba *educării voinței*. Absurda noastră lume de educatori, în fața căreia plutește „funcționarul public folositor“ ca schemă ordonatoare, crede că poate duce lucrurile la capăt prin „instruire“, prin dresajul creierelor; îi lipsește însăși noțiunea faptului că este nevoie *în primul rând* de altceva – și anume de educarea *puterii de a voi*; se dau examene pentru orice, numai pentru chestiunea principală nu: dacă *a voi* este cu putință, dacă este îngăduit *să promiți*: tânărul își încheie educația fără a-și pune măcar o întrebare, fără a manifesta vreo curiozitate pentru această problemă de prim rang a valorii proprii sale firi;

2) *postul*: în toate sensurile – inclusiv ca mijloc de a menține o capacitate rafinată de a se bucura de toate lucrurile bune (de ex. a nu citi, a nu

asculta muzică, a nu mai fi amabil un timp; sunt necesare zile de post și pentru virtute);

3) „mănăstirea“: izolarea temporară, cu interzicerea severă a scrisorilor, bunăoară; un fel de adâncă regăsire și cunoaștere de sine, care nu vrea să ocolească „ispitele“, ci „îndatoririle“: un soi de ieșire din hora ambiantei; o retragere din tirania stimulentei și grabei care ne condamnă să ne cheltuim forțele doar în reacții, nemaipermițându-le *acumularea* care duce la *activitatea spontană* (să ne privim mai îndeaproape savanții: ei nu mai gândesc decât *reactiv*, adică au nevoie întâi să citească pentru a putea gândi);

4) *sărbătorile*: trebuie să fii foarte grosolan pentru a nu resimți prezența creștinilor și a valorilor creștine ca o *presiune*, sub imperiul căreia orice dispoziție festivă propriu-zisă se duce dracului. Sărbătoarea include: mândrie, exuberanță, veselie exagerată; ironizarea oricărei seriozități și cumsecădenii conformiste; o zeiască acceptare de sine în plenitudinea și desăvârșirea animalității – tot stări la care creștinul nu poate, cinstind vorbind, să consimtă. *Sărbătoarea are, prin excelență, un caracter păgân*;

5) *curajul în fața propriului fel de a fi: travestirea în „moralitate“*. – Că nu este necesară o formulă

de moralitate pentru a încuviința un afect: în ce măsură cineva își poate accepta propriul fel de a fi – cât de mult sau cât de puțin trebuie să recurgă la morală;

6) *moartea*: – realitatea fiziologică nefericită trebuie convertită într-o necesitate morală. A trăi *astfel* încât, *la timpul potrivit, să ai voința de a muri!*

Cavalerismul ca poziție cucerită a puterii: zdrobirea lui treptată (și transferul parțial spre o formațiune mai largă burgheză). La La Rochefoucauld există conștiința adevăratelor resorturi ale nobleței sufletești – precum și aprecierea sumbru creștină a acestor resorturi.

Continuarea creștinismului prin Revoluția Franceză. Rousseau este cel care ne-a indus în eroare: el descătușează din nou femeia, care de acum va fi prezentată – *suferind* – tot mai interesant. Apoi sclavii și Mistress Beecher-Stowe. Apoi săracii și muncitorii. Apoi vicioșii și bolnavii – toate aceste aspecte trec pe primul plan (chiar și când e vorba de genii, de cinci sute de ani încoace nu se mai știe altceva decât reprezentarea geniului ca marele purtător de suferințe!). Urmează apoi blestemarea

voluptății (Baudelaire și Schopenhauer); convingerea cea mai fermă că voința de putere este și cel mai mare viciu; certitudinea deplină că morala și *désintéressement* sunt noțiuni identice; că „fericirea generală“ este un țel spre care merită să aspiři (adică împărăția cerurilor a lui Hristos). Suntem pe drumul cel mai bun: împărăția cerurilor, a celor săraci cu duhul a început. Trepte intermediare: burghezul (parvenit cu ajutorul banilor) și muncitorul (cu ajutorul mașinii).

Comparația dintre cultura greacă și cea franceză din vremea lui Ludovic XIV. Încredere fermă în sine însuși. O categorie de oameni neocupați care își complică existența și practică mult depășirea de sine. Puterea formei, voința de a *se* forma pe sine. „Fericirea“ ca țel mărturisit. Multă forță și energie se ascund în *spatele* formei. Bucuria la spectacolul unei *vieți aparent atât de ușoare*.

Vechii *greci* li se păreau francezilor a fi niște *copii*.

Înainte de a ne putea gândi la acțiune trebuie efectuat un imens travaliu. Principala și cea mai bună, mai recomandabilă activitate a noastră rămâne *folosirea înțeleaptă* a situației date. *A crea realmente* condiții așa cum hazardul le creează presupune

oameni *de fier*, care nu s-au născut încă. Înainte de toate a-ți impune și *realiza* idealul personal.

Cel care a înțeles natura umană și *cum s-au produs valorile ei cele mai înalte se îngrozește de oameni și fuge de orice fel de acțiune*: este urmarea evaluărilor moștenite!

Că omul este *rău* din fire, asta mă consolează; garantează existența *forței!*

Au existat vremuri mai reflexive și mai disjunctive decât vremea noastră; epoci ca, de pildă, cea în care a trăit Buddha, când, după secole de dispute între secte, poporul însuși s-a găsit în cele din urmă tot atât de rătăcit în adâncurile prăpăstiilor opiniilor filozofico-pedagogice ca și, de-a lungul unei perioade, popoarele europene în finețurile dogmelor religioase. Cel mai puțin ne vom lăsa, desigur, ispitiți de „literatură“ și de presă în a supraaprecia „spiritul“ epocii noastre: milioanele de spirițiști și o creștinătate cu acele exerciții de gimnastică de o urâțenie înfiorătoare, care caracterizează toate invențiile din sfera angelicului, oferă totuși unghiuri de vedere mai bune.

Pesimismul european se află încă la începuturile sale – o mărturie împotriva lui însuși –: încă n-a ajuns la acea fixitate teribilă, nostalgică a privirii,

în care se reflectă Nimicul, așa cum o cunoștea cândva India; există în acest pesimism încă prea mult conținut „confectionat“, și nu „devenit“, prea mult pesimism savant și livresc: consider că o bună parte a acestui conținut este anume inventat și elaborat, este „creat“, dar nu are o „cauză originară“.

Prieteni, am dus-o greu în tinerețea noastră: am suferit de tinerețe ca de o boală grea. Asta din cauza vremurilor în care am fost azvârliți – timpuri ale unei mari decăderi și dezmembrări interioare, timpuri care, în ciuda slăbiciunilor, încă lucrează cu toată forța împotriva spiritului tineretului. Dezmembrarea, deci incertitudinea, sunt proprii acestor vremuri: nimic nu se află înfipt într-un sol sigur și într-o convingere fermă în sine: se trăiește de azi pe mâine, căci ziua de poimâine e incertă. Totul este alunecos și primejdios pe părțile noastre, iar gheața care încă ne mai susține s-a subțiat foarte mult: simțim cu toții adierea caldă, neliniștitoare a vântului de dezgheț – acolo unde noi încă mai umblăm, curând nimeni nu va mai putea umbla!

Nu vreau să convertesc pe nimeni la filozofie: este necesar, este poate și de dorit, ca filozoful să fie o plantă rară. Nimic nu-mi repugnă mai mult

decât elogiul didactic al filozofiei, așa cum îl practica Seneca sau chiar Cicero. Filozofia are puțin de-a face cu virtutea. Să-mi fie permis a spune că și omul de știință are ceva fundamental diferit de filozof. – Ceea ce-mi doresc este ca în Germania să nu se distrugă cu totul noțiunea autentică de filozof. În Germania există atâtea jumătăți de existențe de tot felul, căroră le-ar plăcea să-și ascundă eșecul sub o denumire atât de distinsă.

De ce filozoful reușește *arareori*. De condiția lui țin însușiri care, de obicei, sunt în stare să distrugă un om:

1) o varietate enormă de însușiri – filozoful trebuie să fie o abreviere a omului însuși, a tuturor apetențelor sale nobile și josnice: primejdia contrastelor și a dezgustului în sine;

2) filozoful trebuie să aibă o curiozitate multidirecțională: pericolul împrăștierii;

3) trebuie să fie în sensul cel mai înalt drept și echitabil, dar și adânc în dragoste, ură (și injustiție);

4) nu trebuie să rămână doar spectator, ci să fie și legiuitor: judecător și judecat (în măsura în care reprezintă o abreviere a universului);